

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA ROMANISTIKY

Obor: Španělská filologie

Kontakt jazyků - vliv asturštiny na mluvenou

španělštinu v Oviedu

(Bakalářská práce)

2011

Jakub Slezák

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje informací, které jsem použil.

Mé vřelé poděkování si zaslouží vedoucí mé práce Mgr. Enrique Gutiérrez Rubio, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a připomínky, ale především za volný čas, který mi během vypracování věnoval, a trpělivost při odpovídání na mé dotazy. Dále nemohu opomenout ochotu, kterou projevila profesorka španělské a asturské filologie na Universidad de Oviedo Ramón d'Andrés Díaz, když mi pomohla zorientovat se v problematice a doporučila mi cenné materiály, bez kterých bych práci jen těžko dotáhl do zdárného konce.

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1. Cíl práce.....	6
1.2. Metodologie.....	6
1.3. Důvody výběru tématu.....	6
1.4. Aktuálnost problému.....	7
2. Jazyk a dialekt.....	9
2.1. Jazyk.....	9
2.2. Variety jazyka (dialekt, sociolekt, idiolekt).....	11
3. Bilingvismus a jazykový kontakt.....	12
3.1. Obecná charakteristika bilingvismus.....	12
3.2. Jazykový kontakt.....	13
3.3. Interference.....	15
3.3.1. Typy interferencí.....	16
3.4. Diglosie, nebo také jazykový kontakt.....	18
3.4.1. Diglosie dnes.....	18
3.4.2. Etnolingvistická životaschopnost.....	19
3.4.2.1. Statut.....	19
3.4.2.2. Demografické faktory.....	20
3.4.2.3. Institucionální faktory.....	20
3.4.2.4. Další faktory.....	20
3.5. Identita a jazyk.....	21
3.6. Rozdělení diglosních situací.....	21
3.6.1. Původní minority.....	21
3.6.2. Původní minority ze sousedních zemí.....	22
3.6.3. Přistěhovalecké minority.....	22
3.6.4. Domorodé minority.....	22
3.6.5. Postkoloniální situace.....	23
3.6.6. Globální situace.....	23
4. Asturština.....	24
4.1. Jazyk nebo dialekt.....	24
4.2. Historický vývoj románských dialektů.....	24
4.3. Historický vývoj Asturského knížectví a dialektu <i>astur-leonés</i>	25
4.4. Legislativa.....	25
4.5. Rozdělení asturštiny.....	26
4.6. Porovnání jazyků ve Španělsku.....	27
5. Současná jazyková situace v Asturias.....	28
5.1. Lingvistické výzkumy asturštiny.....	28
5.2. Jazykový kontakt v Asturias.....	29
5.3. Charakteristika bilingvismu v Asturias.....	30
5.4. Kontaktní varianty asturštiny a španělštiny.....	31
5.4. Interference mezi asturštinou a španělštinou.....	32
5.4.1. Fonické interference.....	32
5.4.2. Morfo-syntaktické interference.....	32
5.4.3. Lexikální a afixní interference.....	34
6. Výzkum a analýza nahrávek.....	35
6.1. Metodologie.....	35
6.2. Vysvětlivky.....	35

6.3. Výpis z nahrávek	36
6.4. Komentář objevených interferencí	47
7. Závěr	49
8. Bibliografie	50

1. Úvod

1.1. Cíl práce

Cílem mé bakalářské práce bylo vytvořit nástin lingvistické situace ve městě Oviedo, hlavním městě severozápadní provincie Asturias ve Španělsku. Zaměřil jsem se především na fenomén kontaktu jazyků vzhledem k tomu, že na území provincie je přítomna nejen oficiální španělština (dále také kastilština), ale také autonomní jazyk asturština (také nazýván *el bable* aj.). Konkrétně jsem se zabýval spontánně mluvenou formou španělštiny, kterou hovořili obyvatelé města, ve které se projevovalo prolínání obou jazyků.

1.2. Metodologie

Při výzkumu jsem postupoval následně. Z doporučené literatury jsem vybral několik interferencí, ke kterým dochází mezi asturštinou a španělštinou. Po konzultaci s profesorem Ramónem d'Andrésem jsem dospěl k rozhodnutí zaznamenat vlivy na digitální diktafón, jelikož původní nápad s dotazníky by postrádal spontánnost mluvčích a tak by došlo k zbytečnému zkreslení možných výsledků.

Nebyly pokládány konkrétní otázky, které by mluvčí zbytečně upozorňovaly na lingvistický výzkum. Témata k hovoru jsem vybíral na základě aktuálních událostí ve společnosti, nebo pokud mluvčí přistoupil k nahrávání rozhovoru až po uplynutí nějaké doby, během které jsme hovořili, bavili jsme se o tématech, ve kterých chtěl mluvčí pokračovat. Mým záměrem bylo, aby se mluvčí cítil jako při jakémkoli jiném rozhovoru a tak hovořil přirozeně.

Rozhovory byly nahrávány na digitální diktafón a po návratu ze studijního pobytu analyzovány.

1.3. Důvody výběru tématu

Téma jsem si vybral sám po konzultaci s vedoucím práce a to z několika důvodů. Hlavním důvodem bylo psát bakalářskou práci na téma spojené s jazykem, v tomto případě španělštinou, a jazykovědou, které by dále obsahovalo praktickou část spojenou s aktivní komunikací s obyvateli.

Základ tématu mě napadl při mé cestě po severních provinciích Španělska, kdy jsem si všiml, že lidem v menších městech při pobřeží Asturias nerozumím nebo spíš, že se v jejich slovech ztrácím více než v jiných částech, že jejich koncovky některých slov nejsou vynechávány tak, jak se tomu děje v Andalusii, ale jsou nahrazeny jinými, a že jejich slovosled či gramatická struktura byla jiná, než kterou jsem znal, přestože se mnou hovořili

ve španělštině. Podle mého názoru jev velmi zajímavý pro všechny, kdo studují cizí jazyk, v tomto případě španělštinu, a studují jej v místě, kde evidentně mluví nehovoří spisovnou či standardní verzí jazyka.

Jedno z témat, které bych chtěl také rozvést ve své práci je fenomén identifikace či neidentifikace se svým mateřským jazykem. K této problematice mě taktéž přivedli „Asturané“, kteří samotní mi nebyli schopni říci, zda jejich asturština je jazykem, dialektem španělštiny nebo nějaká kombinace obojího.

Hlavní město Oviedo jsem si pro svou práci vybral nejen proto, že jsem zde mohl získat studijní stipendium, protože naše Universita zde měla domluvené výměnné smlouvy, ale především proto, že je ve středu provincie a je také historické, politické a kulturní centrum. I když se svými něco přes 210 000 obyvateli patří ve Španělsku k menším městům, dokonce Gijón, který se nachází na severním pobřeží Asturias, má o cca. 20 000 obyvatel více, v Oviedu sídlí jak autonomní parlament Universidad de Oviedo (především filozofická a lingvistická část), tak Academia de Llingua Asturiana, instituce, zabývající se asturštinou ve všech jejích aspektech (historickým vývojem, dialektologií, standardizací, tvorbou asturského slovníku a současným stavem). Město, kde je vyšší životní úroveň a vyšší úroveň vzdělanosti.

Dle mého názoru místo pro mapování vzájemných vlivů mezi oběma jazyky ideální a to z jednoho důvodu. Pokud k nějakému ovlivnění jazyků, především tedy mluvené španělštiny asturštinou, dochází právě zde, mohlo by se předpokládat, že tyto interference jsou obecnějšího charakteru, a mohli by tak být brány jako jedny z hlavních charakteristik španělštiny nacházející se v provincii Asturias. Samozřejmě tento předpoklad nemusí platit přesně pro celou provincii, a zřejmě ani neplatí, nýbrž jazyk je „živoucí organismus“, který se neustále vyvíjí podle někdy velmi nepředvídatelných vlivů. Avšak znalost nejtýpickejších rysů mluvené španělštiny v této provincii by mohla pomoci při prvním kontaktu a studiu jazyka zde tak, aby nerodily mluvíci tyto rysy nezačleňoval do své španělštiny v případě, že chce mluvit standardní spisovnou variantou.

Poslední z motivů k bakalářské práci byl také fakt, že se asturštině na Universitě Palackého nevěnuje téměř žádná literatura. Pokud se v některé literatuře tato problematika objevuje, jedná se o dosti zastaralé či nepřesné informace.

1.4. Aktuálnost problému

Mnoho lingvistů směřuje svůj zájem směrem do pralesů, kde se snaží zachránit vymírající jazyky domorodých kmenů, což je samozřejmě důležité, ovšem jazyky nemizí pouze v tropických a odlehlých částech světa, ale také v Evropě. Vzhledem k stále větší

propojenosti světa a následnému upřednostňování mezinárodních jazyků jako je např. angličtina, ruština, čínština, španělština aj. jako prostředek komunikace, lidé ztrácejí zájem o jazyky, které v dnešním světě nevyužijí k cestování, práci nebo k širší komunikaci na internetu.

2. Jazyk a dialekt

2.1. Jazyk

Jazyk je prostředek, kterým jsme schopni komunikovat s ostatními lidmi, a tak se učit a sdílet informace. Každý jazyk je velmi složitý a komplexní kód nejen tím, že je tvořen několika obsáhlými částmi, jako je gramatika, slovní zásoba, fonetická výslovnost, ale také tím, že tyto části jsou různě provázány a není tedy jednoduché ho jednoznačně definovat, přestože se daný kód většina lidí zvládne naučit do 5 let od narození. Samozřejmě, jazyková úroveň jedince roste s přibývajícím časem a nemůžeme porovnávat jazykové vlastnosti pětiletého dítěte s dospělým, avšak plynulé a spontánní vyjadřování zvládají oba. Je zřejmé, že kombinací vynalezení artikulované řeči a rozvoje rozumu jsme se odlišili od ostatních živočichů. Lépe jsme dokázali pojmenovat, či porozumět světu a výrazně se tak přiblížit úrovni, na které se lidstvo nachází dnes (Černý, 1998: 13-17).

Podle Saussura je za jazyk považován určitý útvar jazykových znaků, který je používán celým jazykovým společenstvím jedné nebo více zemí. Za jazykové znaky považujeme slova, morfémy, fonémy, ale také slovní spojení i celé věty, které mají dvě fundamentální stránky, označující (forma znaku) a označované (předmět, jev atd., které vyjadřují). Jazyk je od základu sociální objekt, což znamená, že jednotlivec ho nemůže modifikovat sám, jak se mu zlíbí, ale je nutné dojít ke shodě mezi ostatními mluvčími v jazykovém společenství. Samozřejmě, jednotlivec může vymýšlet svá pravidla gramatiky nebo vytvářet nová slova, ale pokud nebudou přijata ostatními, ze systému časem vymizí nebo se do něj vůbec nezačlení.

Jazyk může mít několik forem. Obyčejný člověk vnímá dvě základní formy, psaná (tzv. fyzický obraz jazyka) a mluvená forma, obě vznikají ze spisovného jazyka. Spisovný jazyk je norma, která uvádí pravidla, kterými by se mluvčí měl řídit, aby mu posluchač perfektně porozuměl. Tato norma v základě obsahuje gramatiku, slovní zásobu a fonetický systém, které jsou vůbec nejdůležitější pro osvojení jazyka.

Akt mluvy je akustickou realizací našich myšlenek či asociací, jejich propojením s jazykovou normou pomocí jazykových znaků a řečových orgánů. Modelovou situací by byla osoba A, která si utřídí myšlenky, které chce sdělit. Následuje psychický jev, tedy jejich asociace se zvukovými reprezentacemi jazykových znaků a mozek předá konkrétní impulsy do fonačních orgánů, které vytvoří akustické obrazy. Tyto zvuky se fyzikálními procesy přenesou k osobě B, přesněji k jeho uchu. Osoba B pomocí fyziologického procesu vstřebá

zvuky do mozku, kde je asociuje s jazykovými znaky (pojmy), opět psychická část procesu (Saussure 2007: 48-51).

Funkce jazyka nespočívá pouze v pojmenovávání a porozumění, ale můžeme jej využít k mnohem složitějším účelům. Všechny funkce jazyka v každodenním životě využíváme a dokreslují tak komplexnost celého kódu. Dále uvedu některé funkce se zjednodušenými definicemi podle principů uvedených v knize Jiřího Černého (1998: 16).

- A. Konativní funkce** – jedná se o výzvu k posluchači nebo příkaz: „Nedloubej se v nose, je to neslušné!“
- B. Referenční funkce** – odkazuje na časové, prostorové nebo jiné mimojazykové vztahy: „Kde jsi včera byl, že jsi tak dlouho nepřišel domů?“
- C. Expresivní funkce** – mluvčí vyjadřuje svůj fyzický nebo psychický stav; může se tak dít pomocí slov, zabarvením a výškou hlasu či jinou intonací celého výroku.
- D. Poetická funkce** – důraz na formu, která má zvýraznit jiný obsah (ironie, humor, pocity), vyskytuje se nejen v poezii, ale také v hovorovém jazyce: „¿*Porqué hay cárceles tan grandes como países?*“ (Mazo, 1984: 115)¹
- E. Metajazyková funkce** – slouží k popisu *jazyka* jako komunikačního prostředku pomocí jazyka (v tomto případě češtiny): „Funkce *jazyka* nespočívá pouze v pojmenovávání a porozumění.“

¹ „Proč existují věznice tak velké jako některé země?“ (vlastní překlad autora).

2.2. Variety jazyka (dialekt, sociolekt, idiolekt)

Pokud určitý jazykový útvar používá jen nějaká část společnosti, nazýváme takový útvar varietou nebo variantou jazyka. Mezi takové variety patří nářečí (dialekt), sociolekt a idiolekt, které jednoduše definoval Breton (2007: 15):

A. Nářečí (dialekt)

Varianta, která je charakteristická pro určitou zeměpisnou oblast. Nářečí bývá často prvním a hlavním rozpoznávacím znakem při rozhovoru. Hranice dialektů nemusí a téměř nikdy nekopírují státní hranice ba dokonce ani hranice provincií, regionů či jiných politických útvarů. Disciplína, která se zabývá studiem nářečí, se jmenuje dialektologie.

B. Sociolekt

Jedná se o varietu jazyka, kterou můžeme slyšet u konkrétní sociální skupiny a je pro ni tedy charakteristická. Kritérií, která se dají při sociolingvistických výzkumech uplatnit je mnoho. Od jednoduchých zaměření na věk, pohlaví a životní úroveň až po konkrétnější rysy jako je vzdělání, povolání nebo národnost mluvčích, kdy nejčastěji dochází ke kombinaci více kritérií pro lepší pochopení situace. Touto problematikou se zabývají především sociolingvisté.

C. Idiolekt

Takto bývá nazývána varieta jazyka, který přísluší konkrétnímu jedinci nebo malé skupině. Charakteristická mluva každého z nás bývá ovlivněna mnoha faktory, které si často nemusíme uvědomovat a jsou i těžko dekodovatelné. Je velmi typické, že mezi blízkými přáteli nebo milenci vzniká specifický slovník slov, která jsou spojena s konkrétním kontextem či prožitými situacemi. Například psycholingvistika porovnává chování a psychologickou stránku jedince s jeho způsobem vyjadřování.

Jazyk, kterým hovoří určitý jedinec, je směs navzájem propojených vlivů ze všech skupin (dialekt, sociolekt, idiolekt), která je neustále konfrontována se spisovnou verzí (např. ve sdělovacích prostředcích) a mění se v čase. Vzniká tak velmi komplikovaný jazykový systém, který se snaží lingvisté podrobit analýze a pochopit jej. Zřejmě proto jsou prozatím v

lingvistice a jejích pomezích disciplínách stále nejasnosti a neúplné teorie, které bývají s novými poznatky přeformulovávány.

3. Bilingvismus a jazykový kontakt

3.1. Obecná charakteristika bilingvismus

Při definování bilingvismu se bohužel budu znovu opakovat, když zmíním, že opět není jednoduché určit význam tohoto termínu, jelikož mnoho autorů zabývajících se tímto jevem bilingvismus definují různými způsoby. Tuto skutečnost zmiňuje Miguel Siguán ve své práci a dokládá ji několika citacemi autorů², kteří se problematikou bilingvismu zabývali před ním. Jednotlivé definice bych shrnul následně (2001: 27-28).

- Bilingvismus je schopnost střídavě používat dva jazyky, bilingvní nazýváme osoby s touto schopností.
- Bilingvismus začíná tehdy, když je mluvčí jednoho jazyka schopen vyřknout kompletní zprávu s nějakým smyslem v jiném jazyce.
- Perfektní bilingvismus, nebo také *ekvilingvismus*, je situace, kdy mluvčí ovládá dva jazyky s plnou kompetencí, bez interferencí a v jakékoli situaci.

Tyto definice jednoznačně poukazují na fakt, že pokud mluvíme o bilingvismu, nestačí se pouze zaměřit na to, zda mluvčí ovládá dva jazyky zároveň, ale je nutné určit do jaké míry je ovládá, jakým způsobem je schopen je používat a zda mezi sebou jednotlivé jazykové kódy nemíchá, či hovoří spíše určitými promíchanými variantami, o kterých se zmíním v další části práce.

Další komplikací v přesném určení bilingvismu nebo bilingvních osob je skutečnost, že jednotlivé jazyky mluvčí nepoužívají v totožných situacích. Jak poukazuje Siguán (2001), je celá řada sociálně-kulturních situací, kdy bilingvní člověk, který se nachází v bilingvní společnosti, použije buď jeden, nebo druhý jazyk a řídí se přitom svými pocity, zvyky či společenskými konvencemi. Takový člověk v komunikaci s rodinou nebo blízkými přáteli bude používat jeden z jazyků, které ovládá, a druhý bude používat v práci nebo jakémkoli jiném oficiálním styku.

²Zmínění jsou Uriel Weinreich, Haugen, Michael A.K. Halliday, Argus McKintosh a Peter Stevens.

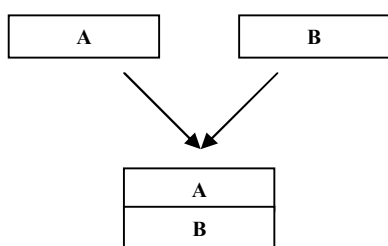
Neposlední řadě do celé problematiky vstupuje fakt identifikace s jazykem. Tímto jazykem většinou bývá jazyk mateřský, tedy jazyk, který si mluvčí osvojí po narození jako první, a jen ve velmi málo případech se tak setkáváme s bilingvními mluvčími, kteří by nebyli schopni rozeznat, se kterým jazykem se více identifikují, v případě, že jsou od narození vychováni v bilingvním prostředí. To následně vzbuzuje polemiku, kdy se jedná o bilingvního mluvčího a kdy pouze o monolingvního, který ovládá primárně mateřský jazyk, ale má široké znalosti dalšího jazyka, které získal časem.

„...llamamos bilingüe al sujeto que posee dos sistemas lingüísticos –dos lenguas- con amplitud y profundidad similar y que es capaz de utilizarlos en cualquier situación de su contexto social con parecida facilidad y eficacia...y podemos distinguir distintos grados o aspectos según el bilingüe se identifique más o menos con una de las lenguas y la considere su lengua personal y dependiendo de que el ámbito de las situaciones en las que es capaz de utilizar las dos sea más o menos amplio“³ (Siguán 2001: 23).

3.2. Jazykový kontakt

V této kapitole nastíním situace, ke kterým dochází při kontaktu jazykových útvarů, a využiji k tomu schéma Jense Lüdkeho (1999), který se zabýval nejen obecným kontaktem jazyků, ale také jazykovou situací mezi kastilštinou, asturštinou a interferencemi mezi nimi.

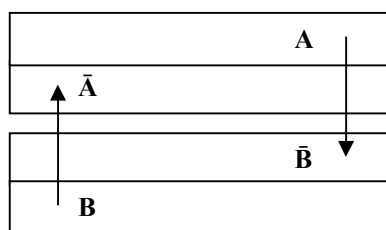
Představme si situaci, kdy se dva jazykové útvary⁴, ať už jsou jakékoli, bez předešlého kontaktu dostanou do konfrontace na určitém společném území díky dvěma odlišným společenstvím. Pro představu si můžeme určit španělštinu (kastilštinu) jako jazyk A a asturštinu jako jazyk B. Nejdříve oba jazyky existují odděleně a ve chvíli, kdy dochází k prvnímu kontaktu, tak ani mluvčí jazyku A ani mluvčí jazyku B neznají opačný jazyk a nemůže dojít k žádnému ovlivnění.

³ „...bilingvním nazýváme subjekt, který ovládá dva lingvistické systémy (dva jazyky) v podobném rozsahu a hloubce, a který je schopný je používat za jakékoli situace s podobnou jednoduchostí a precizností... a můžeme rozlišit různé úrovně a hlediska, podle kterých se subjekt identifikuje více méně s jedním z jazyků a považuje jej za svůj osobní jazyk. Záleží na co nejširším množství situací, ve kterých je schopen oba jazyky užívat.“ (vlastní překlad autora).

⁴ Standardní jazyk/dialekt, standardní jazyk/jiný stand. jazyk, dialekt/jiný dialekt apod.

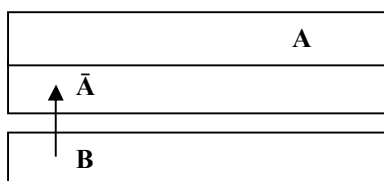
V ideálním případě se stane, že obě společenství se začnou učit opačný jazyk, do kterého ovšem přenášejí své předešlé jazykové návyky, (především lexikální, gramatické, fonetické či intonační) a dávají tak vzniknout určitým sekundárním jazykům \bar{A} a \bar{B} . Ve společnosti, kde se obě společenství učí opačný jazyk, budou jazyky \bar{A} , vytvořený společenstvím B, a \bar{B} , produkovaný společenstvím A, určitým mezistupněm k absolutnímu bilingvistu. Mohli bychom říci k situaci, kdy obě společenství budou bezchybně ovládat oba jazyky.

Ovšem tento ideální příklad je v reálném světě téměř neuskutečnitelný, především ze dvou důvodů. Majoritní společenství nemívají příliš velkou toleranci s těmi minoritními. Je tedy upřednostňován pouze jeden z jazyků a zbylí členové společenství se jej musí naučit, aby byli plně přijati do společnosti. Druhým důvodem je pomalý průběh celého procesu. V situaci, kdy smíšené varianty (\bar{A} a \bar{B}) přetrvávají ve společenství napříč generacemi, se může stát, že mladší generace se neučí správnou variantu jazyka A (respektive B), nýbrž varianty, které vznikly kontaktem těchto jazyků \bar{A} (respektive \bar{B}).

Mluví majoritního jazyka se za určitých okolností učí minoritní jazyk nebo se snaží alespoň osvojit si ho do té míry, aby byli schopni komunikovat se členy minorit. To je stav existující např. v Paraguayi mezi domorodci a jezuity či v Bolívii, kde existují tzv. čtyři sociální kasty, jak poukazuje Granda (1999, s. 19-49). Lidé z nejvyšší vrstvy ovládající pouze španělštinu, dvě střední vrstvy *birlochos*, jejichž mat. jazyk je španělština (pro ilustraci jazyk typu A) a nedostatečně ovládají jazyky *quechua* nebo *aymara* (jazyky typu \bar{B}), a *cholos*, jejichž mat. jazyk je jeden z indiánských (jazyk typu B) a španělštinu dostatečně neovládají (typ \bar{A}). Poslední sociální vrstvou jsou indiáni, především vesničané a zemědělci, kteří jsou monolingvní – *quechua* nebo *aymara*.

Jak už jsem zmínil, výše popsaná situace neodpovídá příliš reálu a častěji dochází ke stavu, kdy mluvčí minoritní skupiny (jazyk B) jsou nuceni naučit se jazyk majoritní (typ A). Používají k tomu zase jazyk, který je určitou směsicí jazykových faktorů obou jazyků (\bar{A}).

Dalším krokem ve vývoji jazykového kontaktu může být situace, kdy další generace minoritních mluvčích se již neučí svůj původní běžný jazyk B, ale jejich mat. jazykem se stává varianta \bar{A} . Celý vývoj může probíhat analogicky opačným směrem, kdy je jako převažující ve společnosti jazyk B, nebo se jazyky mohou vyvíjet různými způsoby. Avšak důležitá je existence tzv. mezistupňové varianty jazyka, kterou Lüdke pojmenoval *variedad contactual* („kontaktní varianta“), což je obecný název pro jakoukoli jazykovou variantu, která vznikla kontaktem dvou či více jazykových útvarů (jazyk + jazyk, jazyk + dialekt, jazyk + sociolekt), a nese tak známky či charakteristické rysy všech těchto jazykových útvarů (Lüdke, 1999: 26-29).

Zájem o studium těchto variant ze strany lingvistů dle názoru Lüdkeho nebývá příliš velký nebo se omezuje pouze na kontaktní variantu (\bar{A}), vytvářenou mluvčími minoritního jazyka či dialektu, když se snaží osvojit jazyk majoritní. Vlivy či interference, které jsou do majoritního jazyka zanášeny, dělají starosti především lingvistům starajících se o spisovnou formu, kteří se jej snaží ochránit od takovýchto změn. Opačná kontaktní varianta (\bar{B}) nebývá studována, ani uznána téměř vůbec či není považována za tak negativní jev (1999: 30-31).

3.3. Interference

Jak už bylo popsáno výše, ovlivnění jazykových útvarů cizími faktory probíhá mezi všemi jazyky, které se nacházejí nějakým způsobem ve styku, a můžeme jej registrovat všemi směry. Přestože interference či zásahy můžeme rozdělit do několika základních skupin a objevují se ve všech případech jazykových kontaktů, průběh je velmi individuální. Jako jeden z faktorů je podobnost mezi jazyky. Je zřejmé, že mluvčí jazyků, které jsou si lingvisticky blízké, budou na vzájemné interference více náchylní než v případě, kdy hovoří naopak jazyky velmi odlišnými. Siguán (2001: 181) tento jev vysvětluje jednoduchým tvrzením, že převzatý prvek se řídí pravidly jazyka, do kterého je přidáván, a dále uvádí dvě hlavní normy, kterými se styk řídí, a se kterými se můžeme setkat nejčastěji.

„Nátlak na volný morfém“ (*constricción del morfema libre*), což je pravidlo, které poukazuje na nemožnost zásahu či spojení lexikální formy a morfému v případě, že lexikální

forma (cizího jazyka) fonologicky nezapadá do jazyka morfému. Siguán použil jako příklad anglické sloveso *teach* převzaté do španělštiny mluvené americkými „hispanci“.

neexistující forma	používaná forma
estar <i>teacheando</i>	hacer <i>tich</i>
Tengo un hermano que hace tich en California.	

Protože anglické slovo neodpovídalo fonologickým zákonitostem španělštiny, muselo tak projít úpravami, aby jej „hispanci“ začali používat. Přirozenější forma španělského *gerundia* nakonec ustoupila jiné formulaci tak, aby byla pro mluvčí přístupnější a poté používána.

„Nátlak na ekvivalenci“ (constricción de la equivalencia), což znamená, že k interferenci nedojde, pokud juxtapozice určitých elementů jazyků v kontaktu neporušují žádné ze syntaktických pravidel těchto jazyků. Syntaktické interference tak probíhají omezeně a pouze v případě, že syntaktické struktury jsou společné pro oba jazyky.

Takovýchto zásad při kontaktu jazyků a jejich následného vzájemného ovlivňování existuje více, některé jsou aplikovatelné všeobecně, avšak jiné lze uplatnit pouze v konkrétních případech. Důležité je, že každý styk jazyků je individuální, probíhá vždy jiným způsobem a má rozdílnou intenzitu.

3.3.1. Typy interferencí

V předchozí kapitole jsem zmínil, že existuje několik skupin, do kterých můžeme rozdělit jazykové interference. Následně uvedu několik z nich tak, jak je rozdělil Siguán (2001: 176-180):

- **Fonetické vlivy** – jde o zavádění fonému, především z mateřského jazyka, do dalších jazyků, které si mluvčí osvojuje; tyto vlivy se nejhůře odstraňují a jsou rodilými mluvčími nejlépe rozpoznatelné.
- **Prosodické vlivy** – jedná se o ostatní zvukové jevy jazykového kódu, jako je akcent a modulace hlasu při mluveném projevu; stejně jako u fonetických zásahů jsou hluboce zakořeněné a pracně odstranitelné.

- **Ortografické vlivy** – jsou to chyby při psaní slov nejčastěji v jazyce, který je mluvčím používán méně; ortografické chyby se častěji vyskytují u jazyků, které jsou si podobné v mluvené formě, avšak mají rozdílná ortografická pravidla.
- **Lexikálně sémantické vlivy** – tyto vlivy postihují všechny slovní druhy, ovšem nejvíce se objevují u podstatných jmen, poté sloves a jmen přídavných: např. kast. *agujero* <=> ast. *furacu*; v případě nutnosti zavést nové pojmenování se často setkáváme s tzv. kalky, doslovnými překlady: *skycraper* => mrakodrap, *rascacielos*; často dochází k přijetí nového významu z cizího jazyka u slova, které již v jazykovém kódu nějaký význam má: *librería* = původně pouze **knihkupectví** + nyní také **knihovna** z ang. *library*; výraz, který se jednou začlení do jazykového útvaru, může dále vytvářet nové slovní druhy, pokud se řídí morfologickými pravidly tohoto útvaru: např. *sponsor* (ang.) => *esponsor* (kast. podstatné jméno) => *esponsorizar* (kast. sloveso); *chat* (ang.) = povídat si => *chatovat* (sloveso v češtině) = komunikace více lidí najednou pomocí komunikační sítě;
- **Gramatické vlivy** – jsou dány faktem, že každý jazykový kód má rozdílná gramatická pravidla a ty mohou být často dosti odlišná či naopak podobná; přesné používání jednotlivých pravidel pak dělá bilingvními lidem značné potíže; každý asi někdy uznal, že pro něj zprvu nebylo jednoduché *přemýšlet* v cizím jazyce: např. deklinace pods., příd. jmen, zájmen a číslovek v češtině aj. <=> předložkové pády v angličtině, španělštině, asturštině aj.
- **Syntaktické vlivy, pragmatika textu** – tyto interference mají základ, podobně jako vlivy gramatické, v rozdílných pravidlech, avšak tentokrát v syntaktických: např. (Černý, 1998: 125) značné rozdíly v pevnosti slovosledu analytických (angličtina) a syntetických jazyků (čeština); různá stavba vět a lexik v závislosti na situaci u jazyků v kontaktu, např. typy mluvčích: muž/žena, mladší/starší, rozhovor formální/neformální; pro eliminaci takovýchto interferencí je třeba proniknout a osvojit si někdy velmi odlišné kulturně-lingvistické zvyky.

3.4. Diglosie, nebo také jazykový kontakt

Vzhledem k dnešní národnostní rozmanitosti v rámci jednotlivých států nebo lépe řečeno na určitém místě, kde spolu žije určité uskupení lidských bytostí, vzniká nespočet různých situací, kdy se konfrontují dva nebo více jazyků. Miguel Siguán (2001: 189-191) uvádí, že míra těchto kontaktů také může být různá podle politických, sociologických, historických a jiných kritérií. Od jednoho extrému kdy jsou přítomny dva (nebo více) jazyky a každý národ užívá svůj mateřský bez toho, aniž by hovořil jazykem druhého národa tzv. *juxtapozice*, po druhý extrém kdy dva národy užívají navzájem oba jazyky, ale hovoří jimi v rozdílných situacích. Náš svět však není černo-bílý a proto nejčastěji dochází ke kontaktu mezi jazyky, který se pohybuje na pomyslné škále mezi těmito dvěma extrémy. Například Belgie je rozdělená na francouzsky mluvící Valonsko a nizozemsky mluvící Vlámko, přičemž si obyvatelé jednotlivých národností chrání své jazyky. K dalším kontaktům docházelo v období kolonizace Afriky, Ameriky, Indie a dalších zemí.

Slovo diglosie začali jako první používat řeční lingvisté, kteří tak pojmenovali situaci, kdy mluvená řečtina *dimotiki*, která se používala v každodenním životě, se lišila od řečtiny *kataverusa*, používané při náboženských obřadech a formálních příležitostech a také vyučované ve škole. Tento pojem poté rozšířil americký lingvista Charles A. Ferguson, který jej užíval jako pojmenování situace, kdy určitá společnost lidí používá zároveň dvě nebo více varianty jednoho jazyka. Ferguson uváděl jako další příklady koexistence švýcarskou němčinu a oficiální němčinu ve Švýcarsku, dialektologické varianty arabštiny a knižní arabštinu a kreolštinu a francouzštinu na Haiti. Joshua Fishman později poukázal na různý stupeň odlišnosti těchto variant nebo až absolutní formální odlišnost, tedy dva různé jazyky většinou dvou různých národů žijících na stejném území. Tak to se dá pojem diglosie aplikovat na všechny situace kontaktů dvou a více jazyků.

3.4.1. Diglosie dnes

Ve většině případů kontaktu dvou jazyků (jako příklad budu dále používat pouze dva jazyky, ale samozřejmě může jít i o kontakt více než dvou jazyků) nedochází k situaci, že by oběma jazyky mluvil stejný počet mluvčích. Miguel Siguán (2001: 191-193) říká, že dochází ke vzniku silnějšího a slabšího jazyka. Zatímco silnější jazyk je užíván v oficiálním styku (na úřadech, u lékaře), je vyučován ve školách a má větší sociální prestiž, slabší jazyk je užíván jen v domácím prostředí nebo v neformálním styku. Silnější jazyk nemusí mít v populaci nutně větší zastoupení než jazyk slabší, a proto se používají pojmy většinový respektive menšinový jazyk.

Část populace, která se od narození naučí jako mateřský jazyk ten slabší, bývá kvůli studiu, práci nebo sociálnímu postavení časem donucena naučit se jazyk silnější. Proto je taky počet bilingvních obyvatel větší u skupiny s mateřským jazykem, který je slabší, než u druhé skupiny, která má jako mateřštinu jazyk silnější.

Diglosie tedy označuje rozdílnost a nevyváženost v užívání dvou či více jazyků v jednom určitém společenství. Charakteristiky uvedené výše mohou mít různé stupně a celkovou situaci kontaktu dvou jazyků mohou ovlivnit i další druhořadé faktory jako například stupeň identifikace s jazykem jednotlivých skupin nebo skutečnost, že slabší jazyk má historickou tradici v psané formě.

Tyto druhořadé vlastnosti značně komplikují obecnou definici kontaktu dvou jazyků a je tedy třeba při popsání jedné určité situace zahrnout mnoho detailů.

3.4.2. Etnolingvistická životaschopnost

Etnolingvistická životaschopnost je pojem spojující různé faktory, které určují schopnost rozšíření nebo přežití jednoho jazyka v situaci, kdy je konfrontován jedním nebo více odlišnými jazyky. Tento pojem zde definujeme podle Miguela Siguána (2001: 156-202), ale jako první jej prohlásil Giles. Etnolingvistická životaschopnost se dělí na tři základní faktory, které jsou rozvedeny v následujících odstavcích.

3.4.2.1. Statut

Pohled sociálně-ekonomický poukazuje na různou prestiž dvou jazyků, která je vidět často v situacích, kdy populace ovládající slabší jazyk vykonává převážně hůře placené práce a je proto v sociálním žebříčku na nižší úrovni.

Roli hrají také historické kořeny k určitým společným událostem z minulosti tzv. kolektivní paměť.

Posledním aspektem je historie samotného jazyka, což znamená, že může mít dlouhou tradici v psané podobě, je kompletně kodifikován, má svou gramatiku, tradiční ale i modernizovanou slovní zásobu a literární tradici.

3.4.2.2. Demografické faktory

V této skupině faktorů se zaměřujeme výhradně na demografii. Je třeba nebrat v potaz pouze jen absolutní počet mluvčích jednoho jazyka na určitém území, ale také mluvčí mimo toto území, kteří mluví tímto jazykem.

Nemělo by se zapomínat ani na počet nebo poměr bilingvních obyvatel, kteří ovládají oba dva jazyky, nebo na faktory, které napovídají budoucí vývoj, jako jsou např. ukazatele demografického růstu, bilingvní sňatky nebo přistěhovalectví.

3.4.2.3. Institucionální faktory

Tato třetí skupina popisuje užití jazyka v různých veřejných institucích na určitém území tzv. lingvistická politika státu. Skutečnost, že určitý jazyk má nějaký právní status, buď jako jazyk oficiální nebo je alespoň podporován úřady. Roli také hraje užití v komunikačních médiích (televize, rádio, tisk) a v kulturním životě. A jedním z nejdůležitějších faktorů je také přítomnost jazyka ve výuce na školách.

3.4.2.4. Další faktory

Přestože se vcelku jedná o komplexní charakteristiku, podle Siguána (2001: 156-202), do tohoto výčtu faktorů, ovlivňující lingvistickou situaci určitého území a určitých jazyků, můžeme přidat ještě další.

Určitou roli může hrát podobnost jazyků. Je zřejmé, že pokud budou v kontaktu jazyky sobě blízké (např. kastilština a asturština) jejich mluvčí budou ochotni více asimilovat prvky těchto jazyků navzájem, než třeba v případě kastilštiny a baskičtiny, které jsou od sebe formálně vzdáleny o mnoho více.

Každý člověk žijící v bilingvní společnosti, se střetává s velmi propletenou tzv. *sítí vztahů* ovlivňující výběr jazyka, který použije v dané situaci. Tyto vztahy může vnímat přímo, ale také podvědomě, aniž by si toho byl vědom. Proto bychom při analýze střetu dvou jazyků měli mít na paměti také tyto prvky oborů, jako jsou sociální psychologie nebo samotnou psychologii člověka.

To s sebou ovšem nese nemalé překážky. K pochopení takovýchto psychologických a sociálních jevů je zapotřebí sofistikovaný průzkum, který často může trvat dlouhou dobu, a přesto nemusí stoprocentně odpovídat skutečnosti, protože nejenom, že určité sociální vztahy jsou nevýrazné až skryté, ale také se stále mění.

3.5. Identita a jazyk

Mnoho lingvistů jako např. Franz Boas, Edward Sapir a Benjamin L. Whorff či Ernst Cassirer na základě svých poznatků a tezí uváděli, že jazyk je významnou složkou, která určuje naše vnímání světa, který nás obklopuje, a do značné míry tak vytváří naši identitu stejně jako naše kultura, místo, kde jsem vyrůstali, rodina, předci nebo jiné faktory (Černý 1998: 222-224). Stupeň, jak hodně se jedinec identifikuje se svým mateřským jazykem, tak bude ovlivňovat jeho ochotu naučit se a používat druhý jazyk, který je přítomen v jeho okolí. Mluvčí může mít silný pocit identifikace se svým jazykem (kulturou, národem), tím pádem odmítavý postoj k druhému jazyku a jeho akceptování ve svém prostředí.

Siguán (2001: 199-204) tvrdí, že tato situace nastává často v případě migrací, kdy určitý národ se svou jazykovou tradicí přichází na území jiného. Na druhou stranu jedinec se může identifikovat bez problému s oběma jazyky na jeho území, jak třeba ukázaly výsledky dotazníků v Baskicku, kde mnoho respondentů odpovědělo, že se cítí být Basky i Španěly zároveň. Tento jev není až tak překvapivý, když vezmeme v úvahu, že mluvčí se nepohybuje pouze ve společnosti odpovídající jeho řekněme mateřské lingvistické identitě, ale střetává se s mluvčími druhého jazyka v práci, restauraci nebo při nákupu či provozování svých zálib – *sít' vztahů*. Dotázaní tak odpověděli i přes historické a politické problémy, které mezi oběma národy vznikly a do jisté míry trvají dodnes. Můžeme tedy říci, že tato široká a složitá síť společenských okruhů zmenšuje vliv nacionální identity a posiluje toleranci k bilingvistu.

3.6. Rozdělení diglosních situací

Rozdělení jazykových kontaktů, stejně jako i mnohé jiné lingvistické problémy, nemá jednotnou podobu ani jasně určená kritéria, podle kterých bychom tyto střety měli rozdělovat. Pro následující část jsem si proto vybral rozdělení a příklady, které ve své knize představil Miguel Siguán (2001: 224:229), a ač jistě není perfektní, dostatečně nastiňuje situaci jak z aktuálního, tak historického hlediska.

3.6.1. Původní minority

Jazyková politika evropských a některých asijských států se během posledních několika století snažila prosadit jeden oficiální jazyk na úkor často stejně starých jazyků, které byly méně rozšířeny na jejich území. Tyto jazyky mohou mít větší nebo menší počet mluvčích, literární či orální tradici, důležitou roli však hraje stupeň identifikace s minoritním jazykem, který má za následek následnou politickou angažovanost za jeho udržení a rozšíření.

Minoritní a majoritní jazyk mají také společné rysy; např. kulturní a politickou historii, stupeň technické vyspělosti.

- galština, bretonština, okcitánština (Francie)
- katalánština, baskičtina, galicijština, asturština (Španělsko)
- kurdština (Turecko)
- tibetština (Čína)
- berberština (Alžír, Maroko)

3.6.2. Původní minority ze sousedních zemí

Jde o kontakt, kdy určitá minorita mluví jazykem sousedního státu. Toto může být zapříčiněno dávným osídlením nebo úpravami hranic státu v minulosti i současnosti. Oproti předešlé situaci má tato minorita výhodu, že její jazyk je standardizován a modernizován v sousední zemi. Avšak v případě, že země mají vzájemné nepřátelské vztahy, se tolerance k menšině snižuje a s ní se může snižovat i míra identifikace vlastních mluvčích minoritního jazyka.

- němčina (ČR, Polsko, Maďarsko, severní Itálie)

3.6.3. Přistěhovalecké minority

Zatímco v předchozím případě původní minority byl jazyk majoritní oslaben na určitém území, u přistěhovalců má právě jejich jazyk status slabého jazyka. Navíc přistěhovalecké menšiny většinou neobývají jednu konkrétní oblast, ale jsou rozptýlené do mnoha částí státu a musí žít společně s ostatními emigranty z jiných zemí a jinými lingvistickými návyky. Nejdůležitější charakteristikou je však fakt, že přistěhovalci se více či méně chtějí integrovat do většinové společnosti a to v celku bez znalosti majoritního jazyka, čímž dochází k oslabení jejich identifikace se svým jazykem.

- Turci (Německo)
- Alžíráné (Francie)
- Indové, Pákistánci (Velká Británie)

3.6.4. Domorodé minority

Jsou to původní menšiny, které neprošly společnou kulturní a hlavně technologickou historií, ale naopak zůstaly v ústraní nebo byly úplně odříznuty od většinové společnosti. Členové menšiny si udrželi své zvyky, svůj jazyk a mají vysoký stupeň identifikace se svou kulturou, avšak většinová společnost nemá žádný zájem na poznání nebo udržení jejich

jazyka a kultury. Někdy jde o menšiny početně velmi malé, kterým nezbyvá než doufat v nějakou podporu ze strany vlády.

- národ Māori (Nový Zéland)
- národ Aborigines (Austrálie)
- národ Guaraní (Paraguay)
- národ Aymara (Bolívie)

3.6.5. Postkoloniální situace

Poté, co se z koloniální nadvlády osvobodilo mnoho národů v Africe, Jižní Americe, Asii nebo Oceánii, se změnila jejich jazyková politika. V některých případech se změnila méně jako například v Jižní Americe, kde moc převzali potomci samotných kolonizátorů, nebo se situace změnila radikálněji, kdy např. v některých afrických zemích původní národy po převzetí moci jazyk kolonizátorů nahradili. Problém však nastal s výběrem oficiálního jazyka, protože hranice nově vzniklých států byly vytvořeny uměle a nerespektovaly kmenová nebo jazyková území. Jednotlivé kmeny měly často své lokální jazyky a ke komunikaci s ostatními kmeny většího území (např. při obchodování) používaly jeden nebo více komunikačních jazyků. Kolonizátoři pak přidali svůj jazyk a vznikla tak velice zajímavá a pestrá situace jazykových kontaktů.

Někdy byl vybrán jako oficiální jeden převažující domorodý jazyk, jindy bylo třeba vybrat více domorodých jazyků k posílení etnické stability. Navíc, tyto jazyky bylo nutné často kodifikovat a zmodernizovat, aby mohly být použity v administrativě nebo ve vědě. Jazyk kolonizátorů dodnes často plní funkci komunikační nebo jím hovoří vyšší vrstvy společnosti.

3.6.6. Globální situace

V dnešním globalizovaném světě vzniká mnoho míst a situací, ve kterých se komunikace vede v mezinárodních jazycích. Ať už se jedná o jednodušší cestování, odbornější typ práce, komunikaci prostřednictvím internetu nebo jenom život v kosmopolitní metropoli, lidé se stávají bilingvními či multilingvními. Do určité míry jsou k tomu lidé nuceni právě kvůli možnosti lepšího uplatnění na trhu práce, ale hlavně také dochází k tlaku

ze strany již zmiňovaného komplikovaného spletnice vztahů, ve kterém se jedinec v takovémto prostředí může nacházet.

4. Asturština

4.1. Jazyk nebo dialekt

Okolo určení, zda je asturština dialekt nebo jazyk, vznikl za posledních 30 let rozbroj mezi španělskými, respektive asturskými lingvisty. Pokusím se v této kapitole problém osvětlit a naznačit rozřešení celého konfliktu.

Ramón d'Andrés (1999) jednoznačně konstatuje, že asturština je jeden z románských jazyků přítomných na Iberském poloostrově. Lze jej nazývat *el asturiano*, *el bable*, *el asturleonés*, *astur* nebo také pouze *el leonés* (d'Andrés, 2010). Tento poslední název však může zapříčinit mnoho nejasností vzhledem k tomu, že *el leonés* je název jazykového útvaru vyskytujícího se v autonomní oblasti Castilla y León, což vede k nejasnostem ohledně určení a historického původu obou variant. Jens Lüdke (1999: 38) se zmiňuje o chybném určení vývoje *el leónes* a asturštiny, kterého se dopustil např. Ramón Menéndez Pidal a jiní, a říká, že *el leonés* je původně dialektem asturštiny.

4.2. Historický vývoj románských dialektů

Do 5. století se v Římské říši šířila latina, která byla pochopitelně na různých místech impéria v kontaktu s místními původními jazyky. To mělo za následek postupné rozrůznění mluvené latiny a vznik románských dialektů, které na územích následně přetrvaly. Vidos (1963) uvádí: „Este proceso de desarrollo centrifugo del romance debía obviamente conducir a diferenciaciones cada vez más grandes, esto es, a la formación de los dialectos románicos“⁵. Od konce 12. století se začínají prosazovat jednotlivé národní jazyky, jak je známe dnes. Tyto procesy měli různou rychlost a průběh v závislosti na lokální kulturní a politické převaze některého z přítomných dialektů. Z těchto důvodů se například ve Francii prosadil dialekt regionu Ile-de-France (Paříž) díky jeho rozmachu za vlády Karla VII nebo se florentinský dialekt stal základem pro dnešní italštinu primárně kvůli obrovské literární prestiži trojice toskánských autorů Dante, Petrarca, Boccaccio (Vidos, 1963: 272).

⁵ „Tento odstředivý vývoj latiny musel evidentně zapříčinit čím dál tím větší rozdíly a zapříčinit tak vznik románských dialektů.“ (vlastní překlad autora)

4.3. Historický vývoj Asturského knížectví a dialektu *astur-leonés*

Po rozpadu Římské říše se začal rozvíjet latinský dialekt *astur-leonés*, který se svými variantami přesahoval oblast dnešní provincie Asturias. Zamora (1989, 84-89) tvrdí, že Leónské království se ve 13. století rozprostíralo přes dnešní autonomní oblasti Asturias a Galicie, provincie León, Zamora, Salamanca (pouze některá města a okresy na východě jako Béjar patřili ke Kastilskému království) a přes západní část provincií Cáceres, Badajoz a sever provincie Huelva. Tomuto teritoriu až na několik výjimek odpovídalo i rozšíření *asturleonés* a je tedy zřejmé, že se asturština, či forma její varianty *el leonés*, rozšířila přes velmi velké území západního Španělska. Určitě tak měla vliv nejen na kastilštinu, ale i na ostatní varianty⁶ nacházející na v jejím hraničním okolí, a samozřejmě sama těmito variantami byla ovlivněna.

Po dobytí poloostrova Araby, se Asturias stalo posledním útočištěm královského dvora a křesťanské církve a dvě století se těšilo velké prestiži. S postupným posouváním hranice království při znovudobývání poloostrova se královský dvůr přesídlil do Leónu a Asturias tak začala ztrácet svůj vliv, uvádí Konvalinka (1985, 32).

V tomto období, podle Vidose (1963, 272-273), *castellano*, *aragonés* společně s *astur-leonés* byly hlavními dialekty na severu a v centrálním Španělsku. Na západě je pak obklopoval *gallego* a z východu *catalán*. Následná rostoucí kulturní a politická prestiž královského dvora Alfonse Rozumného (Castilla La Vieja) v druhé polovině 13. století začala vytěšňovat *astur-leonés*, *aragonés* a *mozarabské* dialekty na jihu a zapříčinila, že se postupně psaným a užívaným jazykem poloostrova stala kastilština. Dnes má Asturské knížectví rozlohu 10.565 km² a žije zde 1 084 341 obyvatel (k datu 1.1.2010).

4.4. Legislativa

Ve španělské ústavě je jako oficiální jazyk Španělska označena španělština (kastilština/*castellano*) a ostatní přítomné varianty mohou být uznány jako kooficiální v jednotlivých autonomních oblastech podle autonomních ústav⁷. Tento status kooficiálního jazyka podle jednotlivých autonomních oblastí získaly katalánština (*el catalán*) v Katalánsku, Valencii a Baleárských ostrovech; baskičtina (*el vasco/ euskera*) v Baskicku; galicijština (*el gallego*) v Galicii.

V ústavě Asturského knížectví je napsáno, že *el bable*, tedy asturština, bude chráněn a bude podporováno jeho šíření v komunikačních prostředcích a ve výuce. Dále budou

⁶ *El gallego, el extremeño, el andaluz* a také portugalštinu.

⁷ *Congreso.es* [online]. 2003 [cit. 2010-12-05]. La Constitución española de 1978. Dostupné z WWW: <<http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=3&tipo=2>>.

respektovány jeho lokální varianty a dobrovolnost se ho naučit⁸. Z článku tedy vyplývá, že asturština není kooficiálním jazykem Asturias, nýbrž je uznána přítomnost tohoto dialektu či jazyka a je mu věnována určitá pozornost.

Konkrétně se asturštinou zabývá zákon 1/1998⁹, ve kterém je zmíněna nejen problematika obecného užití *el bable*, ale také jeho výuky, šíření v komunikačních prostředcích, užití toponym anebo odpovědné a poradenské orgány, které spolupracují s Úřadem Asturského knížectví. Jsou to:

- a) Univerzita Oviedo (La Universidad de Oviedo).
- b) Jazyková Akademie (La Academia de la Llingua).
- c) Výbor pro toponyma Asturského knížectví (La Junta de Toponimia del Principado de Asturias).
- d) Královský institut asturských studií (El Real Instituto de Estudios Asturianos - RIDEA)

4.5. Rozdělení asturštiny

Varianty asturštiny se pro zjednodušení dělí do 4 dialektů, které podle úvah Nancy Konvaliky (1985: 30-31) zřejmě korespondují s národy, které osidlovaly jednotlivé oblasti v době, kdy na Pyrenejský poloostrov přišla latina. Byly to národy od západu na východ *galaicos*, *paesicos*, *luggones* a *cántabros*, které si dialekt *astur-leonés* přizpůsobily podle svých dřívějších jazykových zvyklostí.

A. Přejídná oblast

Nachází se mezi hranicemi Galicie a řekou Navia, kde je velmi velký vliv galicijštiny. Původně se zde vyskytoval dialekt *gallego-leonés*. Hlavními charakteristikami této varianty jsou otevřené samohlásky /o/ a /e/ např. *porta* [pōrta], *terra* [tēra], klesavé dvojhlásky /-ei-/ a /-ou-/ např. *leite* [lēyte], *ouro* [ōuro], dále pak počáteční souhlásky /k-/ a /n-/ bez palatalizování, např. *llamer* [lāmer], *ñasu* [nāsu]¹⁰, slova ženského druhu v množném čísle zakončená /-as/ např. *las casas* a slova s počátečním /f-/ např. *farina* [farīna].

⁸*Congreso.es* [online]. 2003 [cit. 2010-12-05]. Estatuto de Autonomía de Asturias. Dostupné z WWW: <http://www.congreso.es/consti/estatutos/estatutos.jsp?com=65&tipo=2&ini=1&fin=9&ini_sub=1&fin_sub=1>.

⁹*Constitucion.rediris.es* [online]. 1998 [cit. 2010-12-05]. Ley 1/1998, de 23 de marzo, de uso y promoción del Bable/Asturiano. Dostupné z WWW: <<http://constitucion.rediris.es/oapa/codigaut/1998/TCLPA01-1998.html#>>.

¹⁰Slova s počátečními /k/ a /n/ prošla pošpanělštěním a píší se již podle španělské ortografické normy.

B. Západní asturština

Hranice této varianty kopíruje přibližně řeky Navia a Nalón. Rozlišujícími rysy jsou oba typy dvojhlasek: vzestupné /-ue-/, /-ie-/, např. *puerta*, *tierra* [puēɾta/,/tyēɾa/, i sestupné /-ou-/ a /-ei-/, počáteční palatalizované /ʃ-/, např. *checu* /ʃeku/, až na výjimky na severozápadě, slova ženského druhu v množném čísle zakončená /-as/ a slova s počátečním /f-/.

C. Centrální asturština

Tato oblast pokrývá část provincie Asturias od řeky Nalón po řeku Sella. Objevují se vzestupné dvojhlasíky /-ue-/, /-ie-/, slova ženského druhu v množném čísle zakončená /-es/, např. *las cases*, slova s počátečním /f-/, /ɲ-/ na severozápadě, např. *llobu* [lɔbu], *ñoņu* [ɲõɲu], a hlásku /ʃ/ namísto /tʃ/na jihu západě.

D. Výhodní asturština

Poslední varianta asturského jazyka se nachází od řeky Sella po Santander. Tato poslední oblast má oba typy dvojhlasek (vzestupné i sestupné), počáteční /ɲ-/ a /ʎ-/, slova ženského druhu v množném čísle zakončená /-as/ a namísto počátečního /f-/ se vyskytuje aspirace /x-/ nebo se hláska nevyslovuje /-/: *hambre* /xámbre/, /ámbrɛ/.

Takovéto rozdělení je velmi obecné, ale vzhledem k počtu různých hlásek, jejich variant a jejich mnohdy nepravidelnému výskytu, můžeme tyto základní rysy jednotlivých dialektů či variant asturštiny považovat za dostatečné pro rozčlenění na základní isoglosy. V pozdějším rozboru nahraných rozhovorů se pak, podle tohoto dialektologického rozdělení asturštiny, budeme zabývat dialektem centrálním, jelikož do něj spadá město Oviedo.

4.6. Porovnání jazyků ve Španělsku

V této kapitole bych chtěl nastínit několik důvodů, které uvedla Nancy Konvalinka (1985: 32-35), a které mohly přispět k faktu, že zatímco galicijština, baskičtina a katalánština jsou ve svých autonomních oblastech oficiálními jazyky společně se španělštinou (kastilštinou) a jsou hojně užívány, asturština tento status nezaujímá.

Porovnáme-li tedy tyto jazyky mezi sebou, všimneme si například, že *gallego*, *vasco* a *catalán* se od španělštiny zřetelně liší. Zatímco u baskičtiny je to z důvodu velmi starodávných kořenů, o kterých se dodnes lingvisté přou, u dalších dvou je to kvůli identifikaci s cizím jazykem, portugálština přítomná v galicijštině a francouzština

v katalánštině, tak asturština se vždy identifikovala hlavně s kastilštinou. Asturské království se nikdy příliš necítilo ohrožováno Kastílií a nevznikal tak velký odpor proti centralizaci.

Asturštině a baskičtině chyběla silná historická literatura, se kterou by se mohli identifikovat a kterou se mohou pyšnit zbývající dva porovnávané jazyky.

Zatímco u galicijštiny, která skoro nemá dialekty, a katalánštiny, kde se vliv regionů podařilo utlumit, nebylo složité vytvořit spisovnou variantu jazyka, u velmi různorodých variant asturštiny a baskičtiny byl proces mnohem složitější.

Posledním zajímavým faktorem by mohla být industrializace jednotlivých autonomních oblastí, protože s ním přichází nejenom mnoho přistěhovalců z okolních regionů, ale také je třeba do jazyka přidat nové technické výrazy. Oba tyto jevy přispívají k oslabení vlivu regionálních jazyků. Nejsilnější industrializaci zažily Baskicko a Katalánsko, kterým tato skutečnost přinesla alespoň ekonomickou prosperitu. Asturias je sice také průměrně industrializováno, ale nemá takovou ekonomickou sílu, a proto mu tento jev spíše ublížil, pokud přihlédneme k jazykovému hledisku. Galicie je v porovnání s ostatními oblastmi nejméně rozvinutá a tak nejméně ovlivněná přistěhovalci za prací z ostatních provincií.

Z této kapitoly jednoznačně vyplývá, že zatímco ostatní jazyky měly některé předpoklady k vývoji a dospěly tak ke kooficiálnímu postavení ve svých autonomních oblastech, asturštině tyto předpoklady chyběly a naopak jí situaci zhoršovaly faktory negativní.

Ramón d'Andrés na konferenci s názvem *Lingüística y sociolingüística en el concepto de dialecto* (1997) zmiňuje faktory, které zamezily kooficialitě asturštiny a jejímu následnému ovlivnění ze strany kastilštiny. Základním problémem je lingvistická obce, která po dlouhá léta asturštinu jako jazyk ignorovala a definovala jí jako dialekt. Tento fakt, podle d'Andrése, nakonec zakořenil do takové míry, že má za následek nejen dezorientaci samotných mluvčích, ale také nezájem samotných lingvistů.

5. Současná jazyková situace v Asturias

5.1. Lingvistické výzkumy asturštiny

Podle d'Andrése (1998: 161) se těžko určuje přesný počet obyvatel Asturias, kteří mluví asturštinou nebo ji mají jako mateřský jazyk, protože se v minulosti při oficiálním sčítání lidu v této provincii žádné lingvistické informace nezjišťovaly. Musíme se tedy spolehnout na nevelký počet výzkumů ohledně této problematiky, které jsou navíc i 20 let staré, což s sebou

přináší komplikace ve formě neaktuálních a rozdílných výsledků. Pro nástin situace nám tedy musí postačit.

Ve výzkumu z roku 1984 na otázku *Jakým jazykem mluvíte doma?* odpovědělo 330 000 obyvatel, že doma mluví asturštinou, což je 30% z 1062998 obyvatel Asturias podle sčítání v roce 1981.

Výzkum z roku 1987 tvrdí, že 246 000 obyvatel mluví asturštinou (22,5%) a 270 000 obyvatel jí rozumí (24,5%).

Sociolingvistický výzkum asturštiny z roku 1991 ukázal, že na otázku *Jakým jazykem se snadněji vyjadřujete?* odpovědělo, že asturštinou 333 300 osob (30,5%) a 173 800 osob (16%) odpovědělo, že oběma jazyky (asturštinou i španělštinou), což je tedy dohromady 507 100 mluvčích. S další částí výzkumu, který byl zaměřený na detailní otázky týkající se lingvistických znalostí asturštiny (fonetika, gramatika a slovní zásoba), vzešel počet 579 900 dotázaných, kteří projeví větší nebo menší úroveň znalostí.

Ramón d'Andrés (1998: 161-162) zprůměrováním výše uvedených dat předpokládá kolem 400 000 osob (37%), které asturštinou mluví nebo jí rozumějí, ovšem toto číslo dnes zcela jistě neodpovídá skutečnosti. Lewis (1994) uvádí, že mluvčích, kteří alespoň rozuměli asturštině (druhý jazyk), bylo 450 000 a z nich 100 000 jí přiznalo jako svůj mateřský jazyk. Tato změna by naznačovala určitý pomalý vzestup prestiže asturského jazyka, ovšem d'Andrés ve své přednášce upozorňuje, že se asturština pod nátlakem mnoha vlivů stává vymírajícím jazykem.

„El asturiano es un lengua minorizada y receciva, estigmatizada socialmente, que está retrocediendo, que pierde hablantes, que se está diluyendo en el castellano y que es algunos casos especiales se ha perdido casi por completo.“¹¹ (d'Andrés, 2010).

Ve stejné přednášce následně d'Andrés uvádí 250 000 mluvčích z celkového počtu něco málo přes milión obyvatel Asturias. To naznačuje na více jak poloviční pokles mluvčích, což jen potvrzuje slova výše citovaného profesora.

5.2. Jazykový kontakt v Asturias

V autonomní oblasti Asturias, stejně jako v ostatních oblastech Španělska, kde jsou přítomny místní jazyky či dialekty, dochází také ke styku dvou jazyků, asturštiny a kastilštiny. Konfrontace těchto jazyků začala nabývat na síle ke konci 13. století a od té doby pokračuje až dodnes. Vzhledem k tomu, že oba jazyky jsou si podobné, protože jsou

¹¹ Asturština je minoritní jazyk v poklesu, sociálně vnímaná negativně, který je na ústupu, který ztrácí své mluvčí, který se mísí s kastilštinou a který je v některých speciálních případech ztracen úplně. (lastní překlad autora)

latinskými dialektami, bilingvní mluvčí se potýkají s problémem míchání obou kódů. Fonologické systémy obou jazyků jsou téměř totožné až na dvě výjimky, kterou jsou foném /x/, který v kastilštině najdeme, zatímco v asturském fonologickém systému není a foném /f/, který se naopak nachází v asturštině a není přítomen v kastilštině. V lexiku už najdeme mnohem více rozdílů, jak úplně odlišné kořeny slov, tak slova, která prošly fonetickými změnami, a konečně gramatické či morfo-syntaktické jevy jsou taktéž do jisté míry odlišné. Toto vše provokuje určité typické fenomény, které se objevují v kontaktních variantách obou jazyků a v samotné asturštině.

5.3. Charakteristika bilingvismu v Asturias

Bilingvismus v Asturias je možno charakterizovat podle typických rysů kontaktu dvou nebo více jazyků, které jsme si popsali v předešlých kapitolách. Obecně situaci charakterizoval d'Andrés (1998: 164-165). Mluvčí nerozlišují správně mezi oběma jazyky a vzniká určitý *anorganický bilingvismus*. Nastávají situace, kdy je asturština plně zachována po osvojení španělštiny tzv. *aditivní bilingvismus* nebo je zcela vytlačena dominantním jazykem. Objevují se situace, kdy se mluvčí neseznamují s bilingvismem v rodinném prostředí, nýbrž ve škole nebo v práci, tedy v určitém sociálním prostředí. Asturský bilingvismus má výrazné diglosní prvky a zřetelnou asimilační tendenci.

Nejjednodušeji a nejobecněji můžeme obyvatelstvo rozdělit do 4 skupin, podle toho, zda mluví jedním nebo oběma jazyky a podle toho, který je jejich mateřský jazyk (d'Andrés, 1998: 164-165).

- *Unilingvní v asturštině* – malý počet osob vyjadřující se pouze v asturštině; téměř výhradně starší generace žijící na venkově
- *Unilingvní ve španělštině* – přibližně 64% obyvatel provincie; Astuřané, Španělé z ostatních provincií a cizinci z jiných zemí
- *Bilingvní Astuřané* (mateřský jazyk asturština) – velká většina obyvatel, která má asturštinu jako mateřský jazyk, ale jsou nuceni stát se bilingvními z důvodů větší prestiže španělštiny a uplatnění ve společnosti (diglosie)
- *Bilingvní Španělé* (mateřský jazyk španělština) – vzácný případ přistěhovalců z jiných španělských provincií (španělsky mluvících zemí), kteří se naučili mluvit či rozumět asturštině

Celou situaci nekomplikuje pouze malý počet výzkumů, jak upřesňuje d'Andrés (1998, str. 162-163), ale i fenomén identifikace s jazykem o, kterém jsem se zmínil v předešlých kapitolách. Citelný diglosní charakter bilingvismu v Asturias má za následek uvědomělé či neuvědomělé chybné považování se za mluvčího jednoho nebo druhého jazyka. Mluvčí mohou svou asturštinu považovat za dialekt kastilštiny, a proto sám sebe považuje jako *unilingvního Španěla* nebo se prostě nechce ke své schopnosti hovořit či rozumět asturštině v dotaznících přiznat.

Další problém nastává v situacích, kdy do asturštiny mluvčího je zamíchána španělština do takové míry, že vzniká hybridní jazyk (kontaktní varianta) a pro mluvčího je složité identifikovat se jako mluvčí jednoho nebo druhého jazyka .

5.4. Kontaktní varianty asturštiny a španělštiny

Jak jsem popsal v kapitole 3.2. Jazykový kontakt, na všech územích, kde jsou přítomny dva jazyky, dochází k vzájemnému ovlivnění a vzniku tzv. kontaktních variant jednotlivých jazyků. Není tomu jinak ani v provincii Asturias, kde se nachází standardní kastilština a asturština, jako dva odlišné póly či extrémy, které k sobě přibližují dvě kontaktní varianty, asturština ovlivněná španělštinou a španělština ovlivněná asturštinou. První kontaktní varianta je velmi rozšířená a obecně se jí říká tzv. *amestáu* (odvozeno od ast. slova *amestar* -> míchat), druhá kont. varianta je sice také rozšířená téměř po celé oblasti, avšak je méně nápadná z důvodu menšího počtu interferencí a především skoro nulové akceptovatelnosti mezi španělskými mluvčími (d'Andrés, 1998: 167). Tuto druhou kont. variantu bych si pro zjednodušení dovolil dále nazývat asturská španělština. Pokud totiž existuje nějaká polemika ohledně statusu asturštiny, tedy zda je to jazyk nebo dialekt, tak dle mého názoru by v tomto případě španělští lingvisté mohli hovořit o asturském dialektu, avšak pouze za předpokladu, že by tak označili právě kontaktní variantu španělštiny ovlivněné asturštinou. Výše bylo popsáno, že standardní asturština (včetně jejích vlastních dialektů) by měla být považována za iberorománský jazyk.

Samozřejmě je složité určit přesné hranice těchto, řekněme 4 základních variant, protože ve skutečnosti se jedná spíše o nějakou škálu všech variant, která má dvě okrajové variety (standardní kastilštinu a asturštinu) a která může mít téměř tolik stupňů kolik je obyvatel v Asturias.

5.4. Interference mezi asturštinou a španělštinou

Vzhledem k podobnosti fonologického systému, gramatiky či lexikálního základu v latině u obou jazyků, není divu, že k vzájemnému ovlivňování dochází často, přestože, jak bylo řečeno výše, „poškozena“ bývá spíše standardní asturština než naopak. V následujících podkapitolách budou zmíněny pouze interference, které jsem vybral ke zkoumání a očekával, že se objeví ve spontánní řeči mluvčích nahrávaných v Oviedu. Ramón d'Andrés interference rozdělil do třech skupin, fonické (zvukové), morfo-syntaktické a konečně lexikální, včetně afixových změn (1998: 168-171).

5.4.1. Fonické interference

1. Elize vokálu u členů určitých: *l'armariu* (kast. bez elize: *el armario*).
2. Zachování /-e/ ve slovech po /d/: *rede, sede* (kast. bez /-e/: *red, sed*).
3. Výskyt asturského fonému /ʃ/: *baxalu, xelar, mexar, coxu* (kast. má fonémy /x/ nebo /-/: *bajarlo, helar, mear, cojo*).
4. Foném /y/ < -LJ-, -C'L-, -G'L-¹²: *trabayar, muyer coyer* (kast. má foném /x/: *trabajar, mujer, coger*).
5. Počáteční foném /-ʎ/: *llamer, llobu, llocu, llama, llimpiu* (kast. počáteční foném /-l/: *lamer, lobo, loco, lama, limpio*).
6. Počáteční foném /-f/: *focicu, felechu, facer, formu* (kast. bez aspirace /-/: *hocico /oθiko/, helecho /elétfo/, hacer /áθer/, horno /órno/*).

5.4.2. Morfo-syntaktické interference

1. Koncovka podstatných jmen v jednotném čísle, rodu mužského /-u/: *pozu, mineru* (kast. koncovka /-o/: *pozo, minero*).
2. Opozice mezi koncovkami /-u/ rodu mužského a /-o/ rodu středního u přídavných jmen: *el malu/ lo malo* (kast. bez opozice, pouze koncovka /-o/: *el malo/ lo malo*).
3. Ukazovací zájmena v jednotném čísle: *esti, esi* (kast. *este, ese*).

¹² < -LJ-, -C'L-, -G'L-: značí fonetickou změnu dvou konsonantů v původních latinských slovech.

4. Nepřízvučná osobní zájmena ve 3. osobě ve funkci nepřímého předmětu –y (číslo jednotného) a –yos (číslo množného): *¿qué-y diz? ¿cuánto-yos doi?* (kast. nepřízvučná zájmena *le, les*: *¿qué le dice? ¿cuánto les doy?*).

5. Opozice enklize a proklize¹³ nepřízvučných osobních zájmen společně se slovesy v přítomném oznamovacím způsobu v závislosti (věta kladná/záporná): *viome/nun me vio* (kast. pouze proklize v obou případech: *me vio/no me vio*).

6. Neexistence zvrtných nepřízvučných zájmen: *comí un platáu de fabes, el rapaz cayó de la muria* (kast. existence zvrtných zájmen: *me comí un plato de alubias, el muchacho se cayó del muro*).

7. Užití nepřízvučného osobního zájmena mužského rodu *lu* jako přímý předmět bez ohledu na životnost: *el furacu tápeslu, al primu vémoslu* (kast. možnost rozlišení zájmen podle životnosti; *lo* – předměty; *le-* osoby: *el agujero lo tapas, al primo le vemos*).

8. Rozdílné koncovky u tázacího zájmena podle rodu: *cuálu (cuál), cuála, cuálo; cuálos, cuáles* (kast. stejná koncovka pro všechny rody *cuál, cuáles*).

9. Pouze jeden tvar tázacího zájmena *quién* pro jednotné i množné číslo: *quién ye/quién son* (kast. morfém plurálu pro množné číslo *quién es/quiénes son*).

10. Společný tvar pro slovesa v minulém čase dokonavém a minulém čase složeném dokonavém: *acabé'l xueves/acabé esti mes* (kast. dva rozdílné tvary slovesa jednoduchý/složený *acabé el jueves/he acabado este mes*).

11. Záměna tvarů mezi oběma jazyky u 2. a 3. osoby sloves v jednotném čísle přítomného oznamovacího času: *yes/ye* (kast. tvary *eres/es*).

12. Možnost užití dvojitého záporu v případě příslovce se záporným obsahem (pomocí záporné částice *nun* a záporného příslovce *tampocu*): *tampocu (nun) quier* (kast. užití pouze záporného příslovce *tampoco quiere*).

13. Rozdílné použití dvou předložek *por* a *per*: *por favor/pasái per casa* (kast. užití pouze předložky *por*: *por favor/pasad por casa*).

¹³ Enklize označuje spojování slovních druhů v jedno slovo; Proklize oddělené řazení slovních druhů.

5.4.3. Lexikální a afixní interference

1. Zdrobňující přípony *-ín, -ucu*: *furaquín, furacucu* (kast. užití jiných tvarů vyjadřujících zdrobněliny *-ito, -illo*: *agujerito, agujerillo*).

2. Některé příklady lexikálních interferencí, které přešly z asturštiny do kastilštiny

Výpůjčky: *arbejo* (ast. *arbeyo*; kast. *guisante*- hrách); *embajo* (ast. *embaxu* kast. *debajo*-dole, vespod); *faba* (kast. *alubia, judía*-fazole); *mancarse* (ast. *mancase* kast. *lastimarse*-lítovat, stěžovat si);

Kalky: *curioso* (ast. *curiosu*- dobře vypadat); *necio* (ast. *neciu*- tvrdohlavec); *prestar*-líbit se;

6. Výzkum a analýza nahrávek

6.1. Metodologie

Nahrávky byly pořízeny v období duben - červen 2009 na různých místech v Oviedu. Místa i dotázaní lidé byli vybíráni převážně náhodně, především na venkovním prostranství, což někdy zapříčinilo špatnou kvalitu záznamu z důvodu povětrnostních podmínek nebo dopravního hluku. Pro účely této práce avšak nebylo nutné docílit laboratorní kvality záznamu a nahrávky jsou tedy dostačující.

K nahrávání jsem použil přístroj značky Olympus (Digital voice recorder ws-320m), který záznam převádí přímo do formátu *.wma*¹⁴, a citlivost mikrofónu jsem nastavoval různě dle podmínek, tak aby byl zvukový záznam co nejkvalitnější. Nahrávky jsou přiloženy k práci v digitální podobě na CD-ROM disku.

Každému mluvčímu jsem po rozhovoru kladl několik otázek tak, aby bylo možno si o dotázaných vytvořit určitou zevrubnou představu. Výběr otázek jsem provedl na základě materiálu a přednášek Ramóna d'Adrése (2008) na Universidad de Oviedo věnovaných sociolingvistice. Protože cílem práce nebyl sociolingvistický výzkum, osobní informace získané od mluvčích nebudou komentovány. Mohou sloužit pouze k inspiraci pro další a hlubší zkoumání některých fenoménů.

6.2. Vysvětlivky

V rozboru se objevují následující popisky: pořadové číslo, název souboru (generován diktafonem), jméno, pohlaví, věk, vzdělání, asturiano, místo narození, doba v Oviedu. K prvním čtyřem popiskům a místu narození dle mého názoru není třeba komentář; věk mluvčích se pohyboval od 15 let výše; vzdělání je pro ilustraci převedeno na české poměry; kolonka asturiano odpovídá na dotaz, zda dotázaný někdy vynakládal úsilí k naučení se el bable, nebyla vyžadována konkrétní specifikace, pouze vlastní subjektivní názor; doba v Oviedu znamená počet let strávený ve městě (minimálně 1 rok). Použitá transkripce odpovídá mezinárodnímu značení IPA, které je uvedeno na jejich oficiálních internetových stránkách.

¹⁴ Některé soubory jsou ve formátu *.wav* z důvodu úpravy šumu nebo zkrácení délky v případě zbytečných pasáží.

6.3. Výpis z nahrávek

1. - WS 30003	
jméno	José
pohlaví	muž
věk	25
vzdělání	Stř. průmyslové inženýrství
asturiano	ne
míst. nar.	Gijón
doba v Oviedu	6 let

3:35 ... [estādiu] – asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského /-u/ ve slově *estadiu* (stadion).

2. - WS 30004	
jméno	Charli
pohlaví	muž
věk	28
vzdělání	Stř. škola - elektrotechnika
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

1:13 ... [asturyānu] – asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského /-u/.

3. - WS 30005	
jméno	Xurde
pohlaví	muž
věk	23
vzdělání	žádné
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

4:45 ... [tampōko ye l' kāsū] – asturské sloveso *ser* (být) ve 3. osobě jednotného čísla oznamovacího způsobu; elize samohlásky ve členu; asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského /-u/ ve slově *casu* (případ).

5:06 ... [falāva en asturyānu] – počáteční /f-/; asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského /-u/ ve slově *asturianu*.

4. - WS 30006	
jméno	Jorge
pohlaví	muž
věk	25
vzdělání	Zákl. vzdělání - náboženství
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

5. - WS 30009	
jméno	Jorge
pohlaví	muž
věk	33
vzdělání	Lic. ¹⁵ Dějiny umění
asturiano	ne
míst. nar.	Baskicko
doba v Oviedu	29 let

3:31 ... [bēn akā, un momentīn] – asturská přípona *-ín* pro zdrobněliny.

6. - WS 30010	
jméno	
pohlaví	žena
věk	36
vzdělání	Lic. Žurnalistika
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

4:38 ... [ēra ōtro t̃javalīn] – asturská přípona *-ín* pro zdrobněliny.

¹⁵ *Licenciado* je titul, který získá absolvent vysoké školy, ekvivalent českého magisterského titulu.

7. - WS 30011	
jméno	
pohlaví	muž
věk	87
vzdělání	Zákl. vzdělání
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	většinu života

1:04 ... [ferobiāryu] (železničář)– asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského /-u/.

8. - WS 30012	
jméno	
pohlaví	žena
věk	36
vzdělání	Vyučená kadeřnice
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

9. - WS 30016	
jméno	Alfonso
pohlaví	muž
věk	30
vzdělání	Zákl. vzdělání
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

10. - WS 30017	
jméno	
pohlaví	žena
věk	53
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život - poslední rok Mallorca

0:21... [salió el xuīsio aōra] – záměna minulého času složeného dokonavého za minulý čas dokonavý: *salió el juicio ahora* (podle španělské gramatiky: *he salido el juicio ahora*).

1:02... [todabīa no se diktō la sentēnsya] – záměna minulého času složeného dokonavého za minulý čas dokonavý: *todavía no se dictó la sentencia* (podle španělské gramatiky: *todavía no se ha dictado la sentencia*).

11. - WS 30018	
jméno	
pohlaví	žena
věk	73
vzdělání	Zákl. vzdělání
asturiano	ano
míst. nar.	Calzado de Coto (Castilla y León)
doba v Oviedu	50 let

0:17... [me kasē kōn un asturyānu] – asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského /-u/ ve slově *asturiano*.

12. - WS 30019	
jméno	René
pohlaví	muž
věk	33
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjevno.

13. - WS 30021	
jméno	María Luisa A. Fernández
pohlaví	žena
věk	62
vzdělání	bez vzdělání
asturiano	ano
míst. nar.	Nava
doba v Oviedu	29

6:22... [me prestō mūt̃fo] ... asturské sloveso *prestar* (líbit, mít rád), jedná se o lexikální kalk.

14. - WS 30028	
jméno	
pohlaví	žena
věk	19
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

4:00 ... [dēsi ō] – rozkazovací způsob v asturštině; asturské citoslovce *ho*¹⁶.

¹⁶ Citoslovce vyslovil kamarád dotazované slečny, který se několikrát krátce vložil do rozhovoru. *Ho* v tomto kontextu znamená něco ve smyslu: „Povídej, *ne*“. Jedná se o asturské citoslovce, které se objevuje převážně na konci výroků nebo na konci některé z vět v souvětích (nikdy neuvozuje začátek výroku). V psané podobě se je nenajdeme, vyjma přímé řeči v textu. Ve španělštině nemá přesný ekvivalent, avšak podle kontextu může znamenat *hombre, oye, tú, vosotros*, tzv. *marcadores del discurso* (označující nebo dělicí prvky v mluveném projevu), kterými se mluvčí snaží udržet pozornost posluchače, povzbudit jej nebo oslovit. Nenese příznak rodu, používá se tedy bez rozdílu pohlaví. Pro ženský rod existuje také varianta *ne*, která má stejný význam (d' Andrés, 1999).

15. - WS 30029	
jméno	David
pohlaví	muž
věk	24
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

16. - WS 30030	
jméno	
pohlaví	žena
věk	48
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	většinu života - 6 let Madrid

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

17. - WS 30031	
jméno	
pohlaví	žena
věk	74
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ano
míst. nar.	Avilés
doba v Oviedu	4 roky (předtím 50 let Madrid)

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

18. - WS 30032	
jméno	
pohlaví	žena
věk	75
vzdělání	Zákl. vzdělání
asturiano	ano
míst. nar.	San Cucufate de Llanera
doba v Oviedu	45 let

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

19. - WS 30033	
jméno	
pohlaví	muž
věk	44
vzdělání	Zákl. vzdělání
asturiano	ano
míst. nar.	Cangas de Narcea
doba v Oviedu	2 roky

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

20. - WS 30034	
jméno	
pohlaví	muž
věk	20
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

21. - WS 30035	
jméno	Juan Carlos
pohlaví	muž
věk	45
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ano
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

3:37 ... [tōla bīda] – asturské přídavné jméno *tol* (celý, každý) ve tvaru shodném s podstatným jménem rodu ženského.

6:32 ... [yē ablāxe] – asturské sloveso *ser* (být) ve 3. osobě jednotného čísla; asturské slovo *falaxe* bez vyslovení počátečního *f*.

6:41 ... [yē pā septyēmbre] – asturské sloveso *ser* (být) ve 3. osobě jednotného čísla.

6:48 ... [yē tōl] – asturské sloveso *ser* (být) ve 3. osobě jednotného čísla; asturské přídavné jméno *tol* (tentokrát znamenající *vše*).

7:10 ... [yē tōl mēs] – asturské sloveso *ser* (být) ve 3. osobě jednotného čísla; asturské přídavné jméno *tol* (celý, každý).

22. - WS 30036	
jméno	
pohlaví	žena
věk	54
vzdělání	Stř. škola
asturiano	ne
míst. nar.	Oviedo
doba v Oviedu	celý život

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

23. - WS 30037	
jméno	
pohlaví	žena
věk	50
vzdělání	Zákl. vzdělání
asturiano	ano
míst. nar.	San Martín de Rey Aurelio
doba v Oviedu	24 let

Žádné prolínání jazyků neobjeveno.

6.4. Komentář objevených interferencí

Vzhledem k tomu, že počet mluvčích, které se mi podařilo přesvědčit či přemluvit ke spolupráci, je nedostačující pro vytvoření statistik, ze kterých by se posléze daly vyvodit všeobecnější závěry, komentář má spíše informativní hodnotu. Informace tak mohou sloužit k základní orientaci a případnému základu k pozdějšímu rozšíření například ve formě diplomové práce.

Nejčastěji se u mluvčích objevila asturská koncovka podstatných jmen rodu mužského v jednotném čísle /-u/, konkrétně v šesti případech. Podle mého názoru je tento jev pochopitelný, protože fonetické návyky přítomné v mateřském jazyce se odstraňují nebo hlídají ze všech návyků nejhůře. Toto je porovnatelné se situací, kdy se jedinec nemůže zbavit například svého mateřského přízvuku v cizím jazyce nebo se s obtížemi učí cizí hlásky, které v jeho mateřském jazyce nejsou přítomné.

Další interferencí, kterou jsem z nahrávek vyzoroval, byla záměna španělského slovesa *ser* za sloveso asturské stejného významu, konkrétně ve tvaru 3. osoby jednotného čísla v přítomném čase způsobu oznamovacího *ye*. Manifestací je dohromady pět, avšak projevíly se pouze u dvou mluvčích. Na základě faktu, že sloveso *ser* (být) patří k nejčastěji užívaným slovesům v komunikačním procesu nejen ve španělštině nebo asturštině, se dá předpokládat, že je ve vyjadřovacím systému jedince do značné míry zakořeněno a může pak

provokovat omyly, především pokud jazyky vzešly ze společného základu (v tomto případě latiny).

Asturská přípona pro zdrobňování *-ín* se objevila ve dvou případech *momentín* a *chavalín*. Podle mých zkušeností je ale tato přípona v asturské španělštině jinak velmi častá, přestože v ostatních nahrávkách se již nevyskytuje.

Juan Carlos, mluvčí z nahrávky WS 30035, je nejlepší ukázkou mluvčího, který ovládá jak asturštinu tak španělštinu, avšak nedokázal zabránit interferencím mezi jazyky, když se mnou hovořil. Kromě už výše zmíněného jevu užití slovesa *ser* (*ye*) použil celkem třikrát asturské slovo *tol*, dvakrát jako přídavné jméno mužského respektive ženského rodu a jednou jako příslovce (vše). V případě slova [āblaxe] ve smyslu *mluva* došlo zřejmě k vyslovení asturského ekvivalentu *falaxe* [falāʃe], který ovšem mluvčí se záměrem hovořit správně španělsky, vyslovil se španělskou výslovností [ablāxe].

Užití minulého času dokonavého namísto času minulého složeného dokonavého jsem objevil pouze u jedné z mluvčích (dva příklady), ale jde právě o jednu z častých interferencí, o které dokonce samotní Astuřané hovoří téměř s hrдостí. V asturštině minulý čas složený dokonavý neexistuje, proto ve španělštině zřejmě nevidí důvod proč jej používat. Zvláštností pro mě však bylo, že mluvčí, přestože v první části rozhovoru dvakrát špatně užila tyto časy, později v průběhu rozhovoru několikrát minulý čas složený dokonavý použila správně.

Následující typy vzájemného ovlivnění se vyskytly pouze jednou, ale jsou to zrovna ty interference, se kterými jsem se během svého pobytu v Oviedu nejčastěji setkával při rozhovorech a napříč všemi sociálními skupinami. Počáteční souhláska /h-/, která se ve španělské výslovnosti nevyslovuje (kromě přejatých slov z jiných jazyků), byla nahrazena souhláskou /f-/. Sloveso *prestar* patří taktéž k velmi častým lexikálním manifestacím ovlivnění asturské španělštiny jako ekvivalent slovesa *gustar*, stejně jako citoslovce *ho*, jehož význam jsem popsal v poznámce pod čarou (19) v předchozí kapitole. V rozhovoru se s ním setkáme stejně často jako se slovem *hombre* ve španělštině.

Poslední asturská inteference, která se objevila v nahrávkách, byla elize členu před podstatným jménem rodu mužského. Při spontánním rozhovoru není většinou tak rozeznatelná, vzhledem k rychlému sledu slov mluvčího.

7. Závěr

Na závěr bych rád shrnul poznatky, ke kterým jsem ve své bakalářské práci dospěl. Z celkového počtu mluvčích (25), se kterými jsem pořídil v Oviedu nahrávky, se jakýkoli typ prolínání asturštiny do španělštiny projevil u jedenácti dotazovaných. Nejčastěji docházelo k záměně asturské koncovky pro mužská podstatná jména /-u/, asturského slovesa *ser* ve 3. osobě jednotného čísla a vyslovení asturského přídavného jména *tol* (rod mužský, ženský a také jako příslovce). Dvakrát se objevila záměna nebo nesprávné užití minulého času složeného dokonavého a také asturská přípona pro zdrobňování /-ín/. Po jednom užití se projeví interferenční jevy jako počáteční /f/, elize určitého členu pro mužská podstatná jména (*l'casu*) a zvolací citoslovce *ho*.

Z předem připravených interferencí, které měly být sledovány, nakonec nebyly dokázány či zachyceny všechny, ovšem, i přes mály vzorek respondentů, se prolínání asturštiny do mluvené španělštiny v Oviedu prokázalo. U mluvčích nedocházelo k pravidelnému prolínání konkrétních vlivů během celého rozhovoru. Interference byly spíše sporadické až na některé výjimky, které však nedosahovaly více jak tří případů užití během rozhovoru. Z pořizovaných nahrávek tak mohu konstatovat, že dotazovaní obyvatelé Ovieda nepředvedli vysokou míru prolínání mezi asturštinou a španělštinou, přestože některé projevy zachyceny byly.

Dle mého názoru by však hlubší a delší prozkoumání situace mohlo přinést nejen statistické údaje, ale také by dokázalo, že asturština je hlouběji provázána s mluvenou španělštinou v Oviedu. Je to pouze má osobní půlroční zkušenost, avšak asturská španělština je ve městě mnohem více přítomna, než jak by se mohlo zdát s pořizovaných nahrávek. Astuřané žijící v tomto hlavním městě Asturias, kteří se plně identifikují se svým územím, necítí už takové spojení s místním jazykem, protože asturština je považována za jazyk menších měst a vesnic, nebo obyvatel odlehlých horských oblastí. Snaha nebýt považován za „vesnického burana“ mi přišla charakteristická pro místní obyvatele.

Dovolil bych si na úplný závěr uvést jednu zkušenost s mluvčím na nahrávce WS 30005, podle mě dokazuje výše popsané. Xurde, jeden z mých přátel, po celou dobu mého pobytu při každém rozhovoru se mnou mluvil španělštinou plnou asturských zásahů všech kategorií. Ovšem ve chvíli, kdy jsem pouze na 5 minut zapnul diktafon, začal hovořit spisovnou španělštinou a v nahrávce se pak objevily pouze čtyři případy, kdy došlo k nějakému prolínání mezi jazyky. Tato zkušenost mě přivádí k závěru, že komplexní zaznamenání asturských interferencí ve španělštině, minimálně v Oviedu, bude dosti složité.

8. Bibliografie

Pro bibliografickou normu jsem si vybral webové stránky *citace.com*, které respektují české a mezinárodní normy ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2, a podle nichž vytvořili tzv. generátor citací.

BRETON, Roland. *Atlas jazyků světa: Soužití v křehké rovnováze*. Přel. Tomáš Duběda. Praha : Albatros, 2007. 80 s.

COMRIE, Bernard; MATTHEWS, Stephen; POLINSKY, Maria. *Atlas jazyků*. Přel. Richard Škvařil a Kateřina Cenkerová. Praha : Metafora, 2007. 224 s.

ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico, 1998. 248 s.

D'ANDRÉS DÍAZ, Ramón. *Gramática práctica de asturiano*. 3. edice. Mieres : Editora del Norte, 1999. 269 s.

D'ANDRÉS DÍAZ, Ramón. Lingüística y sociolingüística en el concepto de dialecto. *Conextos*. 1997, XV/29-30, s. 67-108. Dostupný také z WWW: <<http://red.pucp.edu.pe/ridei/buscador/files/090313.pdf>>.

D'ANDRES DÍAZ, Ramón. *Patronymica Romanica II. Dictionnaire historique des noms de famille romans [IX]. Actas del IX Coloquio (Uviéu / Oviedo, 26-29 de octubre 1995)*. Editadas por Ana María Cano González, con la colaboración de Susana Villa Bosalo. Tübingen : Max Niemayer Verlag, 1998. Algunas notas sobre bilingüismo y contacto de lenguas en Asturias, s. 161-174.

GRANDA, Germán de. *Español y lenguas indoamericanas en Hispanoamérica: estructuras, situaciones y transferencias*. Valladolid : Universidad de Valladolid, 1999. El influjo de las lenguas indoamericanas sobre el español. Un modelo interpretativo sociohistórico de variantes areales de contacto lingüístico, s. 19-49.

CHALUPA, Jiří. *Španělsko-český a česko-španělský slovník*. Praha : Fin Publishing, 2008. 1344 s.

KONVALIKA, Nancy Anne. La situación Sociolingüística de Asturias. *Lletres asturianas*. 1985, 16, s. 29-66. Z části dostupný také z WWW: <http://books.google.cz/books?id=gFONfWqYp_0C&pg=PA29&dq=socioling%C3%BC%C3%ADstica+de+asturias&hl=cs&ei=y-iRTfL9A8v0sgbjnYXQBg&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&sqi=2&ved=0CC4Q6AEwAQ#v=onepage&q=socioling%C3%BC%C3%ADstica%20de%20asturias&f=false>.

LEWIS, M. Paul. *Ethnologue: Languages of the World*. 16. ed. Dallas : SIL International, 2009. 1248 s. Dostupné z WWW: <<http://www.ethnologue.com/web.asp>>

LÜDKE, Jens. Las variedades contactuales y el asturiano. *Lletres asturianas*. 1999, 75, s. 23-44.

MAZO, Eduardo. *Autorizado a vivir : Epigramas*. Barcelona : Agil Offset, 1984. 124 s.

SAUSSURE, Ferdinand de. *Kurs obecné lingvistiky*. Přeložil, doplnil a poznámkami opatřil František Čermák. 3. vyd. Praha : Academia, 2007. 487 s.

SIGUÁN SOREL, Miguel. *Bilingüismo y lenguas en contacto*. Madrid : Alianza Editorial, 2001. 368 s.

VIDOS, Benedek Elemér. *Manual de lingüística románica*. překl. Francisco de B. Moll. Madrid : Aguilar, 1963. 416 s.

ZAMORA VICENTE, Alonso. *Dialectología española*. segunda edición muy aumentada. Madrid : Editorial Gredos, 1989. 587 s.

Elektronické zdroje

Asturias natural [online]. c2001-2010 [cit. 2011-04-22]. Información de Asturias. Dostupné z WWW: <<http://www.asturiasnatural.com/asturias/>>.

Congreso.es [online]. 2003 [cit. 2010-12-05]. Estatuto de Autonomía de Asturias. Dostupné z WWW:

<http://www.congreso.es/consti/estatutos/estatutos.jsp?com=65&tipo=2&ini=1&fin=9&ini_sub=1&fin_sub=1>.

Congreso.es [online]. 2003 [cit. 2010-12-05]. La Constitución española de 1978. Dostupné z WWW:

<<http://www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=3&tipo=2>>.

Constitucion.rediris.es [online]. 1998 [cit. 2010-12-05]. Ley 1/1998, de 23 de marzo, de uso y promoción del Bable/Asturiano. Dostupné z WWW:

<<http://constitucion.rediris.es/oapa/codigaut/1998/TCLPA01-1998.html#>>.

D'ANDRES DÍAZ, Ramón. *Reflexiones de un ciudadano lingüista acerca del asturiano y su lugar entre las lenguas de España* (přednáška). El espacio ibérico de las lenguas (konference pořádané Instituto Cervantes). Proneseno dne 27.5.2010, [cit. 2011-04-22]. Dostupné z WWW: <http://cervantestv.es/2010/05/27/reflexiones-de-un-ciudadano-linguista-acerca-del-asturiano/>

Diccionariu [online]. c2004 [cit. 2011-04-20]. *Diccionariu de la Llingua Asturiana (DALLA)*. Dostupné z WWW: <<http://www.academiadelalingua.com/diccionariu/index.php>>.

Gramática de la llingua asturiana [online]. 3ª edición. Uviéu : Academia de la Llingua Asturiana, 2001 [cit. 2011-04-20]. Dostupné z WWW: <http://www.academiadelalingua.com/diccionariu/gramatica_llingua.pdf>.

KUČERA, Radek. *ABZ.cz: slovník cizích slov* [online]. 2005-2006. Dostupné z WWW: <<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>>.

Servicio RSS de noticias del INE [online]. c2011 [cit. 2011-04-22]. Dostupné z WWW: <<http://www.ine.es/>>.

The International Phonetic Alphabet [online]. John Esling. 2005 [cit. 2011-06-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/index.html>>.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Jakub Slezák

Název katedry a fakulty: Katedra romanistiky, Filozofická fakulta

Název bakalářské diplomové práce: Kontakt jazyků – vlivy asturštiny na mluvenou španělštinu v Oviedu

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Enrique Gutiérrez Rubio, Ph.D.

Počet znaků: 74 686

Počet příloh: 1 CD

Počet titulů použité literatury: 16 knih

Klíčová slova: asturština, španělština, kontakt jazyků, bilingvismus

Charakteristika bakalářské práce:

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem kontaktu jazyků, konkrétně základní charakteristikou jazykové varianty vzniklé kontaktem mezi asturštinou a španělštinou, tedy vlivy asturštiny v mluvené španělštině. Práce má dvě části, teoretickou, ve které jsou vysvětleny pomocí odborné literatury obecné pojmy spojené s problematikou, např. jazyk, dialekt, bilingvismus a jazykový kontakt, a praktickou část, ve které jsou analyzovány nahrávky pořízené v období duben – červen 2009 ve městě Oviedo. Práce díky svému malému rozsahu neměla za cíl detailně charakterizovat problematiku, její cíl spočíval především v ověření zda tato jazyková varianta je v Oviedu přítomná a zda se v ní objevují předem vybrané interference.

This bachelor thesis deals with phenomenon of the contact of languages, concretely with basic characteristic of the language variety which grows up between asturian language and spanish – interferencies of asturian language in spoken spanish. Thesis has two parts. The theoretical part explains any basics conceptions connected with problems using the specialized literature and the practical part deals with the analysis of recordings which were made between April – June 2009 in the city of Oviedo. The work has small range to describe with detail the whole problem. The target of the bachelor thesis was to check if the language variety is present in Oviedo and if there are presents the influences which I have chosen in advance.